

Opinnäytetyö (AMK)

Musiikin koulutusohjelma

Musiikkipedagogi (AMK)

2015

Anni Manninen

A) OPINNÄYTEKONSERTTI WÄINÖ
AALTOSEN MUSEOSSA 31.3.2015

B) MIKSI OPIKELLA SOITTAMISTA
JA MISTÄ SYYSTÄ SITÄ
OPETTAISIN?

– *Sellonsoittajan ja pedagogin syvältä kumpuavat
kysymykset*

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Musiikki | Musiikkipedagogi

17.04.2015 | 21

Soili Lehtinen

Anni Manninen

A) OPINNÄYTEKONSERTTI WÄINÖ AALTOSEN MUSEOSSA 31.3.2015

B) MIKSI OPIKELLA SOITTAMISTA JA MISTÄ SYYSTÄ SITÄ OPETTAISIN?

Opinnäytetyöni on kaksiosainen. Sen taiteellisen osa on 31.3.2015 soitettu konsertti Wäinö Aaltosen Museossa osana museon konserttisarjaa. Työni pääpaino oli valmistautuminen tätä konserttia varten ja sen soittaminen yhdessä pianisti Eveliina Kytömäen kanssa. Opinnäytetyöni kirjallinen osuus on myös jollain tapaa taiteellinen, koska sen pyrkimys ei ole olla tieteen näkökulmasta kirjoitettu työ. Kirjallinen osuus käsittelee sellonsoiton opiskelemisen ja sen opettamisen filosofiaa ja psykologiaa. Kirjallisuuden ja netistä löydettyjen lähteiden lisäksi haastattelin kolmea sellonsoiton opettajaa, jotta työssäni olisi myös konkreettinen tämän alan opettajien näkökulma.

Johdannon jälkeen käsittelen syventymisen tärkeyttä eli soittotuntitilanteesta käsin opettajan keskittymistaitoa oppimisilmapiirin luomisessa. Pohdin myös yhteisön merkitystä instrumentin opiskelemisen kannalta.

Kolmannessa osiossa etsin tekemisen merkityksellisyyteen vaikuttavia tekijöitä. Tämä sen takia, että ilman henkilökohtaisen merkityksellisyyden ulottuvuutta soitonopiskelu ja opettaminen eivät luonnistu.

Lopuksi kirjoitan onnellisuuden ja vapauden merkityksestä opettamisen ja oppimisen lähtökohtana. Käsittelen myös flow -ilmiötä ja sen suhdetta vapauden kokemukseen.

ASIASANAT:

sellopedagogiikka, opetustavoitteet, oppimisprosessi, positiivinen psykologia

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Music | Music pedagogy

17.04.2015 | 21

Soili Lehtinen

Anni Manninen

A) THESIS CONCERT IN THE WÄINÖ AALTONEN MUSEUM ON THE 31st OF MARCH IN 2015

B) WHY TO STUDY PLAYING AND WHY TO TEACH IT?

My thesis consists of two parts. The artistic part contains the concert held in the Wäinö Aaltonen Museum on the 31st of March in 2015 as a part of the museum's concert series. The work done for this part focused on the preparation for the concert and playing it with the pianist Eveliina Kytömäki. The written part of my thesis is also somewhat artistic because it isn't meant to be a text written from a scientific point of view.

The written part deals with the philosophy and psychology of learning and teaching to play the cello. In addition to the literature and web-based sources used in the text I interviewed three cello teachers to add a concrete point of view of teachers in the field to my work.

After the introduction I address the importance of absorption meaning the teacher's skill to focus in creating the atmosphere of learning. I also discuss the meaning of community in learning to play an instrument.

In the third chapter I try to find the factors contributing to the meaningfulness of playing. This is because without the aspect of feeling personal meaningfulness learning and teaching to play won't work.

Finally, I write about the meaning of happiness and freedom as the starting point of teaching and learning. I also discuss the flow phenomenon and its connection to experiencing freedom.

KEYWORDS:

Violoncello pedagogy, teaching goals, learning process, positive psychology

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 SYVENTYMISEN TÄRKEYS	6
2.1 Opettajan keskittymistaito opetustilanteen aikana ja oppilaan edun mukainen toiminta	6
2.2 Oppimisilmapiiri	7
2.3 Muut oppimiseen vaikuttavat asiat	8
3 MERKITYKSELLISYYDEN KOKEMINEN	10
3.1 Merkityksellisyden kokeminen soittotunnin aikana	12
3.2 Tunneperustainen oppimisprosessi	12
3.3 Musiikin tekemisen merkityksellisyys ja pohja muiden taidemuotojen tukemana	14
4 ONNELLISUUDEN JA VAPAUDEN MERKITYS OPETTAMISEN JA OPPIMISEN LÄHTÖKOHTANA	16
4.1 Autoteellinen kokemus eli flow sekä sosiaalinen kontrolli	17
YHTEENVETO	19
LÄHTEET	20
LIITTEET	
Liite1. Konserttitallenne DVD	

JOHDANTO

Ihmisenä oleminen on omituinen matka. Ihmissyyden koneiston ylläpitämiseen tarvitaan ravintoa, unta, fyysistä aktiivisuutta, ihmissuhteita ja jotain muuta. Tämä jokin muu on mielestäni aivan yhtä tärkeä asia kuin edellä mainitut tarpeet. Se on tila ihmettelyyn, tila oivaltamiseen, tila aistimiseen, tila, joka auttaa ihmistä käsittelemään paikkaansa tässä ajassa ja maailmassa. Tämän tilan voisi nimetä sanalla taide.

Opinnäytetyöni on kaksiosainen. Sen taiteellinen osa on konsertti 31.3.2015, joka on osana Wäinö Aaltosen museon konserttisarjaa. Työni pääpaino on konsertissa. Opinnäytetyöni kirjallinen osuus on myös taiteellinen, joten siltä on turha odottaa liikaa objektiivista neutraaliutta. Pyrin kertomaan asiani yleiskielellä kuitenkin kitkemättä kirjoittajan ääneni ohdakkeita.

Sellon soittamisesta ja sen opettamisesta on muodostunut niin minulle kuin monelle muullekin tie ammattiin. On siis syytä pohtia, mitkä asiat vievät tällä tiellä eteenpäin ja mitkä asiat ovat kuin ansakuoppia, joista ylös kipuaminen on vaikeaa. On myös pohdittava minkälaisia ulottuvuuksia opettajana toimiminen pitää sisällään. Haastattelin kolmea sellonsoiton ammattilaista, jotka ovat toimineet opettajinani. Heidän vastauksensa tuovat lisää sellonsoiton opettajan ammattinäkökulmaa teksteihini, jotta käytännönläheisyys pysyisi mukana kirjoitustyöni edetessä. Haastateltavinani olivat Timo Hanhinen, Erkki Lahesmaa ja Richard Markson.

Halusin koota kirjalliset lähteeni muualta, kuin musiikkiaiheisen kirjallisuuden parista. Uskon, että näin saan työhöni hieman laajemmat mittasuhteet, kun lähteinä toimivat myös muiden alojen taiteilijat ja aihepiiristä kirjoitettu psykologinen näkökulma. Oletukseni on, että oikeaan sellotaiteilijuuteen ja instrumenttiopettajana toimimiseen tarvitaan laaja tietämys eri elämän alueista

ja taiteen aihepiireistä. Käytän tekstissäni termiä musiikintekijä. Tällä tarkoitan aina soittajaa tai laulajaa. Musiikintekijä termin voi ymmärtää tarkoittavan myös säveltämistä. Rinnastan tietynlaisen säveltämisen ja improvisaation instrumentin soittamiseen ja ajattelen, että muusikko on musiikintekijä siinä missä säveltäjäkin. Joka tapauksessa soittajan tulisi esittää soitettava kappale niin, että hän ikään kuin keksisi teoksen itse. Improvisaation illuusio on tärkeä osa jo valmiiksi sävelletyn kappaleen esittämistä.

2 SYVENTYMISEN TÄRKEYS

Väitän, että aika on ainut arvokas asia tässä maailmassa. Kukaan ei tiedä oman henkilökohtaisen elinaikansa määrää, mutta sen pidentämiseen olemme valmiita tekemään lähes mitä tahansa. Mielenjärkytyksestä käsin toimiminen on asia erikseen, mutta yleensä me ihmiset biologisina ja sosiaalisina olentoina taistelemme oman elinaikamme ja muiden elinajan puolesta. Tämän takia ajan tuhlaaminen on suorastaan rikos, ja tämä seikka on tosi myös soittotuntitilanteen aikana. Pysin tässä osiossa vastaamaan siihen mitä termit syventyminen ja keskittyminen tarkoittavat konkreettisesti musiikkia ja sen soittamista opetettaessa.

2.1 Opettajan keskittymistaito opetustilanteen aikana ja oppilaan edun mukainen toiminta

Opettajan on ymmärrettävä ajankäytön suunnittelun tärkeys, mutta annettava tarpeeksi vapauksia, jotta soittotunti voisi sujua oppilaan kehityksen kannalta luontevasti. Aika on tärkeä käsite musiikkia luodessa, koska niin kuuliija kuin soittaja voi kokea ajan välillä jopa pysähtyvän musiikin aikana. Hyvän musiikin ydin on tietty ajattomuus, sellainen tunne, että sitä tehdessä ja sitä kuunneltaessa kellon viisarit menettävät määräysvaltansa. Silloin kun aikaa on, silloin kun soittotunti on, on opettajan oltava valmis keskittymään ja syventymään niin musiikkiin ja sen tekemiseen, kuin myös kommunikaatioon oppilaansa kanssa. Nämä asiat ovat itsestään selviä. Halusin kirjoittaa ne ylös sen takia, että olen huomannut, että kaikki opettajat ja opettajaksi opettelevat eivät tiedosta tätä syventymisen tärkeyttä. Näin ollen heidän aikansa menee hukkaan, oppilas oppii pintapuolisesti ja todennäköistä on, että innostavaa oppimista ei tapahdu. Oppilas voi lopettaa ja opettaja menettää työnsä. Opettaja ei voi olla ajan tuolla puolen liikkuva superolento, mutta hän voi tehdä aina parhaansa hyvän oppimisilmapiirin luomisen osalta.

Erkki Lahesmaan huomio opettajan omien opettamistapojen muuntelusta on tärkeä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että opettajan on ymmärrettävä oppilaan kasvu soittajana niin, että samaa oppilasta ei voi opettaa aina samalla tavalla. Opettajan on muutettava opettamistapaansa siihen suuntaan, että se palvelee myös oppilaan itsenäistymistä soittajana. Tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi ammattiopiskelijan viimeinen opetusvuosi on opetuksen osalta selvästi erilainen, kuin ensimmäinen. Opettajan on siis huomattava vaihtaa opetustilanteen toimintamallia ja sisältöä oikeassa kohdassa, jottei hän tule opettaneeksi oppilastaan samoin metodein vuodesta toiseen.

Mielestäni on tärkeää, että syventymisen ja keskittymisen käsitettä laajennetaan oppilasta opettaessa. Tällä tarkoitan sitä, että hyvän opettajan on oltava valmis syventymään oppilaan kehittymiseen soittajana ja eheänä persoonana, toisin sanoen ajattelemaan astetta pidemmälle oppilaan edun parhaaksi. Tällainen opettajan ajattelu konkretisoitui Richard Marksonin elämässä niin, että hänen ensimmäinen opettajansa esitteli hänet kuuluisalle sellotaiteilijalle, Paul Tortelierille. Ilman tätä Marksonin sellonsoittotaival olisi varmasti ollut varsin toisenlainen. On huomattava, että Marksonin ensimmäisen sellonsoiton opettajan ei olisi tarvinnut tehdä tätä, mutta hän teki sen oppilaansa parhaaksi.

2.2 Oppimisilmapiiri

Soiton- ja laulunopetus tapahtuu yleensä yksilöopetuksena, joten opetustilanteen aikana oppilas on luokkatilassa ainoastaan opettajansa kanssa. Opettaja luo omalla toiminnallaan oppimisilmapiirin, jonka ylläpitoon eivät näin ollen vaikuta ryhmäopetuksessa tapahtuvat ilmiöt. Tämän takia opettajan olisi hyvä syventyä tähän aiheeseen eli hyvän oppimisilmapiirin luomiseen yksilöopetuksessa, joka luo kaiken pohjan oppilaan kannalta mielekkäälle musiikin opiskelulle.

Soittotunnin aikana vallitsevaan ilmapiiriin vaikuttaa paljon se tapa, jolla opettaja kohtaa oppilaan. Esa Saarinen kertoo eräällä luennollaan (Filosofia ja systeemiajattelu 2014) tästä ihmisen kohtaamisen teemasta. Luennon isot linjat kertovat lyhyesti ilmaistuna ihmisen kokonaisuuden eri osa-alueiden huomioimisesta ja niiden kehittämistä oman ajattelun kautta omia valmiita ajatusmalleja huomioiden ja niihin puuttuen.

Yksi ihmisen kokonaisuuden osa on se tapa, jolla hän kohtaa muut ihmiset. On tärkeää huomata, että ihminen oikeasti vaikuttaa hyvin pienillä eleillä muihin ihmisiin ja muut vaikuttavat häneen. Oma päätelmäni on, että juuri siksi opettajan on tärkeää tiedostaa kuinka hän luo, tai ei luo pitämäänsä soittotuntiin positiivisen vireen. Tämä asia ei liity suoraan soitettavaan musiikkiin, mutta vaikuttaa sen tekemiseen ja sen tekemisen opetteluun radikaalisti. Niin kuin haastattelussani olleet opettajani ovat sanoneet, opettajan hyvä soittotaito, instrumentinhallintataito ei yksinomaan riitä. Opettajan taitoihin kuuluvat läsnäolontaito ja tilannetaju. Osalla ihmisistä nämä taidot ovat luonnollinen osa tavallista kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa, mutta osa joutuu pohtimaan näitä asioita enemmän. Uskon, että jokaiselle ihmiselle tekisi hyvää harjoitella näitä läsnäolon ja tilannetajun ulottuvuuksia, oli hän niissä jo ennestään hyvä tai ei.

Oppimisilmapiiriin vaikuttaa siis se, kuinka avoimesti opettaja pystyy kohtaamaan soittotuntitilanteen ja oppilaansa, sekä onko hän virittäytynyt oppilaan kohtaamiseen ja musiikin tekemiseen positiivisesti.

2.3 Muut oppimiseen vaikuttavat asiat

Tässä kohdassa en lähde luettelemaan kaikkia mahdollisia oppimiseen vaikuttavia asioita, vaan kirjoitan muutamasta siihen olennaisesti liittyvästä tekijästä, jotka koskettavat kaikkia musiikinopiskelijoita. Opettajan vastuu

oppilaan oppimisesta on suuri, mutta on muistettava, että myös muut tekijät vaikuttavat tähän kokonaisuuteen. Ihanteellista olisi, että soitonopiskelija saisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ympärilleen muita musiikin tekijöitä. Ympäristön ja yhteisön tuki on hyvin tärkeää, ja ylipäätään asenne musiikin tekemisen opettelua kohtaan on oltava hyvissä kantimissa. Opettajien haastatteluista kävi ilmi, että heitä opettaneet henkilöt olivat hyvin tärkeitä, mutta soittokavereiden ja muiden taiteeseen suuntautuneiden henkilöiden kanssa toimiminen osoittautui vähintään yhtä tärkeäksi tekijäksi soiton jatkumon kannalta.

Nykypäivänä soitonopiskelijalla on mahdollisuus luoda yhteisöään myös internetin kautta. Se ei ole sama, eikä mielestäni yhtä hyvä, kuin aito kohtaaminen toisen henkilön kanssa, mutta toisaalta se luo lisää mahdollisuuksia. Soitonopiskelijan on myös mahdollista löytää ainutlaatuisia tallenteita vanhojen mestarisoittajien kappaleiden tulkinnoista. Tästä huolimatta Richard Markson on huolissaan tämän päivän soittajien yleisestä muusikkoudesta, siis siitä kuinka hyvin he osaavat arvostaa vanhempia muusikoita ja sukupolvia. Tämä ei tarkoita varsinaisesti inhimillisen arvostuksen puutetta, vaan sitä kiinnostusta, minkä vanhemman sukupolven opettajan kohtaaminen tulisi herättää. Nämä opettajat ovat eläneet elämänsä musiikkimaailmassa ja heidän tietonsa eri kappaleiden soittotyyleistä ei löydy googlettamalla. Markson edustaa itse tätä vanhempaa koulukuntaa ja ymmärrän hyvin hänen huolensa. Mielestäni instrumentalistin tärkein oppimiseen vaikuttava tekijä on utelias asenne, tai sen puuttuminen muita ihmisiä ja heidän keräämiään tietoja kohtaan. On ymmärrettävä, että taiteen ja soittamisen opiskeleminen ei ole uusi asia. Päinvastoin, sitä tehdessä vaalitaan enemmän tai vähemmän myös kunkin kulttuurin elävää perintöä, joka tulee ilmi ainoastaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Instrumentin opettaminen on konservatiivinen ala. Se on sille välttämättömyys, mikäli ei halua keksiä uutta soitinta ja sen soittotapaa. Opettajahaastateltavani olivat huomanneet muutoksen siinä, että uuden opettajasukupolven myötä,

myös opetustyyli on kokenut muutoksen. Itsekin huomaan, että nykyään sellonsoiton opettajan tehtävä ei ole olla niin sanottuja pyhiä totuuksia kertova guru, vaan maanläheisemmin ja pedagogisesti suuntautunut persoona.

3 SOITTAMISEN JA SEN OPPIMISEN MERKITYKSELLISYYDEN KOKEMINEN

Väitän, että ihminen kaipaa ja tarvitsee elämäänsä mielekästä ja innostavaa toimintaa. Se on yhtä suuri tarve, kuin muut välttämättömät fyysiset ja psyykkiset tarpeet. Fyysisiin tarpeisiin luettakoon ravinto, uni, fyysinen aktiivisuus ja seksuaalisuus. Muilla psyykkisillä tarpeilla tarkoitan hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemistä. Nämä kaikki tarpeet ovat toki yksilöllisiä, mutta mielestäni tosia jokaisen ihmisen kohdalla.

On myös totta, että ihmisen mieli rakentuu ihmissuhteissa ja realisoituu ainoastaan ihmissuhteissa (Uusitalo-Malmivaara 2015, s 149). Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi oppilas tarvitsee opettajaansa, jotta hän voisi huomata ja peilata omia ajatuksiaan, sekä tuoda ne esiin. Tunne toiminnan merkityksellisyydestä vaatii asian aitoa kokemista ja näkemistä. Siksi opettajan tulisi tiedostaa oma läsnäolonsa ja reagoimiskykynsä tärkeys, jotta hän voisi toimia oppilaan edun mukaisesti mahdollisimman aitona, mutta innostavana peilinä soittotunnin aikana. Sellonsoiton opettajan Timo Hanhisen mukaan hyvällä soittotaidolla ei ole opetustilanteen kannalta niin suurta merkitystä. Opettajan on kyettävä soittamaan oppilaalleen malliksi, mutta hänen on ennen kaikkea kyettävä tuomaan esiin soiton takana tapahtuvia tapahtumia. Opettajana olemisen tarkoitus ei ole tehdä oppilaasta opettajaansa matkivaa kopiota. Kuitenkin nuoret opiskelijat tarvitsevat näitä konkreettisia soittoesimerkkejä vanhempia opiskelijoita enemmän. Aikuisten opiskelijoiden kanssa asioista keskusteleminen ja niistä kertominen on tärkeässä roolissa. Itse ajattelen, että tämä edellä mainittu soittotunnin pitämisen idea luo pohjan merkityksellisyyden kokemiseen, opettajan antaessa oppilaalleen vapauden olla muutakin kuin hyvin toimiva opettajansa kopio. Soittotapahtumasta tulee soittajalle merkittävämpi ja tärkeämpi, kun hän kokee sen tekemisen idean ja konkretian omakseen, eikä vain ulkokohtaisena liikekielen matkimisena.

Merkityksellinen toiminta on mielekästä ja innostavaa. Asioista innostuminen taas kasvattaa voimaa niiden puolesta puhumiseen. Vähitellen, tai miksei nopeastikin, tahdonvoima ja taisteluvimma saavat konkreettisen muodon ihmisen toiminnassa. Merkitystä vaille oleva toiminta ei nostata tekijäänsä, eikä toiminta voi olla tavoitteellista. Nina Sajaniemen ja Jukka Mäkelän sanoin tarkkaavaisuus suuntautuu kohti merkityksellisyyttä, ja vain merkitykselliset asiat painuvat muistiin (Uusitalo-Malmivaara 2015, s.149). Opettajan on tiedostettava nämä asiat niin oman työmotivaationsa kuin oppilaansa työskentelymotivaation kannalta. Tämän takia opettajan on luotava soittotunnista ikään kuin tila, jossa on mahdollisuus ylittää arkipäiväisyyden ja mahdollisen turtumuksen ote. Lapsia opettaessa tämä voi käydä helpommin, mutta vanhemmat opiskelijat kaipaavat tätä merkityksellistä hetkeen heittäytymistä jopa vielä kipeämmin. Hyvän soitonopettajan ainut tehtävä ei ole opettaa musiikkia ja instrumentin hallintaa, vaan saada oppilasta heräteltyä etsimään tekemisen intoa ja sen myötä oivalluksia. Tästä kertoo myös seuraava lainaus Miina Äkkijyrkältä: ”Luovuuden vaikein ydin on taiteellisen liekin ylläpitäminen, sen mielekkyyden, jännittävyuden ja innoitteen, jota kapealaisesti inspiraatioksi kutsutaan. - Se on äärimmäistä keskittymistä silloin, kun jokin on koskettanut tai pistänyt silmään, kun on saanut innoituksen ja oivalluksen.” (Äkkijyrkkä 2009, s. 37)

Korostan sitä, että opettajan on otettava jokaiseen pitämäänsä soittotuntiin äsken kuvailtu niin sanottu inspiraation liekki. Ilman sitä opetustilanne menettää osan merkityksellisyydestään ja loppujen lopuksi niin oppilas kuin opettaja tylsistyy ja turhautuu. Instrumentinopettajan ja näin ollen taidealan opettajan työnkuva ei ole aina helppo, sillä pidän hyvän opettajan vaatimuksena innostunutta otetta, toki inhimillisyyden rajoissa. Tämä on opetuksen vaikuttavuuden kannalta jotain niin olennaista, että luovuudesta kumpuava voima on oltava konkreettisesti esillä jokaisella opettajan pitämällä soittotunnilla, ja sen tulisi olla pohja opettajan ammattiympärelle ja itsekunnioitukselle.

Seuraava kappale kertoo instrumentinopettajan työkuvasta, jonka pohjalla on mainitsemani merkityksellisyyden kokeminen ja aito, havaittavissa oleva ote opetustilannetta kohtaan.

3.1 Merkityksellisyyden kokeminen soittotunnin aikana

Soittajan on oltava herkkä huomaamaan niin ympäristöstä kuin hänestä itsestään tulevat ärsykkeet ja tiedostamaan ne. Opettajan tehtävä on auttaa oppilasta huomaamaan soittotapahtumaa tukevat ärsykkeet ja käsittelemään soittamista haittaavia tapahtumia. Esimerkiksi opettaja voi innostaa oppilasta soittamaan huikean crescendon ohjaamalla oppilaan ajattelun keskittymistä yhä suuremmaksi kasvavaa liikettä kohti niin konkreettisesti kuin myös mielikuvien avulla. Tästä mielikuvaärsykkeestä johtuen oppilas voi päätyä innostuksessaan liioitteluun, niin että menettää soitto-otteen instrumentista ja tilanne karkaa oppilaan hallinnasta. Tämä johtaa siis soittamista haittaavaan tapahtumaan, joten opettajan on opetettava, kuinka crescendo -tilanne pysyy hallinnassa. Tässä tapauksessa opettajan olisi syytä painottaa myös fyysisen rentouden löytämistä, vaikka crescendon kuulokuva on hyvin jännittävä. Opetustilanteen pohjan rakentavat opettajan läsnäolo ja valmius reagoida heti oppilaan toiminnan eli soittamisen ohjaamisessa. Opettajan innostus toteutettavaa asiaa kohtaan ruokkii oppilaan motivaatiota ja tekemisen liekin paloa. Nämä kaikki asiat rakentavat syvät ja kestävät rakenteet merkityksellisyyden kokemiseen tunnetasolla niin oppilaan kuin opettajan kohdalla. Näin ollen kenenkään aika ei mene hukkaan ja soittaminen on hyvinvointia lisäävää toimintaa.

3.2 Tunnepohjainen oppimisprosessi

Soittaminen ja laulaminen eli musiikin esille tuominen tarvitsee paljon muutakin, kuin asian teknisen toteuttamisen. Tekniikasta on apua, mutta se ei ole määräävin tekijä yleisön tai itse musiikintekijän mielenkiinnon herättäjänä. Oman kokemukseni mukaan soittotapahtuma on aivan liian yksinkertaistettu,

jos sitä lähestytään ainoastaan teknisestä näkökulmasta käsin. Mielestäni on paljon mielenkiintoisempaa pohtia miksi kukaan ylipäätään ryhtyy opiskelemaan soittamista ja musiikkia. Näiden soittamiseen ja musiikkiin kuuluvien asioiden parissa työskentelyyn kuluu hyvin paljon tunteja. Kaiken kaikkiaan tähän työhön kuluu ajallisesti suuri määrä ihmiselämää, mikäli soittaja haluaa taitavaksi tai edes kohtuullisen taitavaksi musiikintekijäksi ja esilletuojaksi. Tällä haluan pohjustaa sitä, että opettajan on huomioitava opetuksessaan vahvasti se, että tunnepohjainen oppimisprosessi on oppilaan kannalta hyvä. Varsinkin tässä tapauksessa, kun itse aihe liittyy loppujen lopuksi ainoastaan tunteisiin-musiikkiin.

Lauri Järvilehdon mukaan voimakkaat tunnekokemukset edistävät nopeaa ja tehokasta oppimista. Tälle on myös ihmisen kehityshistoriallinen syy. Mikäli alkuihmiset eivät olisi nopeasti oppineet välttämään marjoja, jotka tekivät heidät sairaiksi, he kaikki olisivat kuolleet. (Järvilehto 2014, s. 90) Tämä esimerkissä mainittu pahan olon tunne oli siis arvokas opettaja ihmisen hengissä säilymisen kannalta. Sama toimii myös positiiviseen suuntaan. Mikäli jokin toimii hyvin ja tuntuu hyvältä, on järkeen käypää toistaa toiminto uudelleen (Järvilehto 2014, s. 90). Soittamisen oppimisen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että positiivisten, hyvältä tuntuvien liikeratojen ja ajatusmallien toistaminen on tärkeää. Harvoinpa ihminen on niin totaalisen turtumuksen tilassa, etteikö hänen mielialansa ja toimintansa kääntyisi joko ilon tai harmin puolelle. Mielestäni on ensi arvoisen tärkeää, että soitonopettajan on käännettävä oppilaan ja opettajan yhteistä venettä, soittotuntitilannetta myötätuulta kohden. Asian haastavuus on siinä, että opettajalta vaaditaan hyvää, keskittynyttä otetta, jotta hän voi samaistua tarpeeksi oppilaansa asemaan. Hänen tulee ennakoida tekemisen ristiriitoja ja kääntää oppilaan kokemat tappiot rakentaviksi oppimistapahtumiksi.

Oppimisen tulisi pohjautua hyvään fiilikseen, vaikka ei elämässä eikä oppimisessakaan voi kokonaan murheilta välttyä. Kaiken tämän tekemisen taustalla on rakkaus musiikkiin. Rakkaudentunnustus voi ujostuttaa sanojaansa,

mutta niin kuin kaikkien on helppo ymmärtää, ei soittamisen opiskelun ja opettamisen tunnevuoristoradoista selviä, jos tekemisellä ei ole rakkaudellista ja ymmärtäväistä pohjaa musiikin siivittämää elämää kohtaan.

Tunteisiin liittyy myös aggressio ja sen herääminen soittamisen yhteydessä. Tämä ei ole itselleni ollut vierasta. Pidän Miina Äkkijyrkän ajatuksesta, että raivokkuus on ylimääräistä energiaa. Hänen mukaansa raivokkuus potkii seinille silloin, kun on ajatus siitä mitä tekisi, ja arjelliset törmäykset yrittävät estää sen ajatuksen toteutumista. Äkkijyrkkä sanoo, että tässä hänellä tulee ylilyöntejä, mutta toisaalta onko se niin poikkeuksellista. (Äkkijyrkkä 2009, s. 37)

Olen sitä mieltä, että oppilas saa hermostua soittotunnilla juuri näistä edellä mainituista syistä. Opettajan on autettava oppilasta pääsemään tämän yli toki itse hermostumatta. Opettajan rooli on soittotunnilla olla oppilaan apu, ei räjähdysherkkä aikapommi. Järvilehdon mukaan tehokkain tapa edistää oppimista ja nopeaa hermoverkkojen vahvistumista on herättää voimakkaita emotionaalisia vasteita. Nämä vasteet pitävät huomion keskittyneenä siihen, mikä tuottaa näitä vasteita, ja siten johtaa sekä johdonmukaiseen hermoverkkojen aktivoitumiseen että nopeampaan uusien synapsien syntymiseen. (Järvilehto 2014, s. 90) Oppiminen on siis nopeampaa, kun tunne on siinä mukana.

3.3 Musiikin tekemisen merkityksellisyys ja pohja muiden taidemuotojen tukemana

Haluan nostaa tämän aihepiirin esiin, koska myös haastattelemani opettajat kokivat asian tärkeäksi. Muilla taidemuodoilla on paljon yhteistä musiikin kanssa koskien aihepiiriä, tyyliä, retoriikkaa ja muita isompia kehyksiä taiteen ympärillä. Muihin taiteisiin luettakoon esimerkiksi kuvataide (maalauستاide, kuvanveisto

jne.) arkkitehtuuri, kirjallisuus, tanssi-, performanssi- ja teatteritaide. Perehtyminen näihin taiteen maailmoihin on taiteen-, soiton- ja musiikinopettajan yleisestettinen asia niin omasta kuin haastattelemani opettajan mielestä. Tästä lähtökohdasta käsin taidealan opettajan työ ei voi olla koskaan tylsää. Muut taiteet auttavat soitonopettajaa rakentamaan työlleen pohjaa, jolla on oikeat mittasuhteet taiteen tekemisen kentässä ja samalla hän tulee rakentaneeksi taustan perustellulle kritiikille musiikin esille tuomisessa.

Tästä esimerkkinä voisi olla Bachin soolosellosarjojen tarkastelu arkkitehtuurin silmin. Tämä tarkastelukulma voi auttaa niin opettajaa kuin oppilasta hahmottamaan musiikin kokonaisrakennetta paremmin. Opiskeltavan osan rakenteiden visualisointi tuo mielenkiintoisen ja muistia tukevan otteen teoksen kunkin osan opiskeluun. Näin opiskelijan hahmottamiskyky paranee ja tekeminen selkeytyy. Vain opettajan mielikuvitus on rajana näiden esimerkkien ja vertausten keksimiseen. Opettajan on kuitenkin oltava tarkkana siinä, että oppilas oikeasti ymmärtää opettajan rinnastamat vertaukset. Opettajan on pyrittävä tuomaan esille asian ydin ja siinä olevat rakenteet mutkistamatta niitä. Mielenkiinnon pysymisen kannalta on aivan olennaista, että opettajalla on kiinnostusta laajentaa omaa tietouttaan taiteesta ja näin myös avartaa käsityksiään instrumentin soittamisesta.

4 ONNELLISUUDEN JA VAPAUDEN MERKITYS OPETTAMISEN JA OPPIMISEN LÄHTÖKOHTANA

Taide syntyy ilmaisun vapaudesta, toisin sanoen taiteilija tarvitsee vapauden keskittyä asiaansa ja tuoda hänelle tärkeä teema esiin joko kuultavaksi, nähtäväksi tai ylipäättään koettavaksi. Inhimillinen tuska on monen teoksen lähde, mutta sitä ilmaistessaan on taitelijalla oltava tietty vapaus ja tila. Tämän vapauden ja tilan kokeminen on jollain tasolla onnellista, vaikka taide itsestään käsittelee vaikeita asioita. Näin on myös instrumenttia soittaessa. Fyysinen tuska ei tuota hienoa sellotaidetta, vaan siihen tarvitaan tanssijamaisen notkea ote, vaikka esitettävä musiikki käsittelee tuskaa. Instrumentin opettajan on oltava hyvin tietoinen tästä seikasta, ja hänen on opetettava tämä fakta oppilaalleen mahdollisimman varhain. Taide synnyttää kutkuttavan muurin sen esittämää asiaa kohtaan. Esimerkiksi itkun tai naurun kuvaaminen musiikin keinoin ei tarkoita soittajan todellista itkemistä tai nauramista, vaan hän toteuttaa sitä kuvaavia liikeratoja tietyssä rytmissä. Soittaminen on siis aidoista lähtökohdista tapahtuvaa illuusion luomista ja siksi sen tekeminen perustuu vapauteen ja onnellisuuteen.

Tästä mieleeni tuli radiohaastattelun kohta, jossa Jorma Uotinen keskustelee Miina Äkkijyrkän kanssa. Äkkijyrkkä muotoilee ajatuksensa seuraavasti; ”Toisin kuin luullaan, että taide syntyy tuskasta, niin se ei ole totta. Taide syntyy onnellisuudesta. Se syntyy äärettömyyden tunteesta, sellaisesta vapauden tunteesta, että on avara tila - ” (Yle areena, radio). Nämä ajatukset kuvaavat mielestäni hyvin myös musiikin tekemistä. Musiikin tekemiseenkin on aina muistettava liittää niin soittaminen, laulaminen ja säveltäminen. Tarkoitan sitä, että sellonsoiton opettajan ei tulisi rajoittaa toimintaansa liiaksi vain instrumentin hallinnan saloihin. Tärkeää on auttaa oppilasta luomaan henkilökohtainen suhde instrumenttiinsa ja tätä edesauttaa soittimella soitto improvisoiden sekä laulaminen yhtä aikaa soittamisen aikana. Näitä asioita opettajan ei tarvitse nostaa suuriin mittasuhteisiin, mutta näihin tulisi innostaa, koska ne avaavat

oppilaan ilmaisu. Olen huomannut näiden asioiden positiivisen tehon parhaiten tekemällä niitä itse, sekä kokeillessani erilaisia tapoja oppilaideni kanssa.

Onnellisen vapauden tavoittaminen ei musiikin tuottamisen aikana tarkoita rajattomuuden, suuntaviivojen poissaolon kokemista. Nimenomaan päinvastoin, musiikkia tehdessä on mahdollista kokea järjestyksen tunnetta. Soittaessa ja laulaessa on keskittyttävä johonkin, kun halutaan tuottaa tietty tunnelma ja tuoda esiin kappaleen syvin ilme. Tämä keskittyminen tuo musiikin tekemiseen järjestelmällisyyttä ja näin ollen soittaja tai laulaja rakentaa kappaleen kuuluviin pala palalta. Tämä on ihmiselle onnellinen tapahtuma, koska hän voi kokea hetkellistä sisäistä järjestystä. Sisäisen järjestyksen näkyy subjektiivisena tilana, josta voidaan käyttää nimityksiä ontologinen ahdistus tai eksistentiaalinen kauhu (Csikszentmihalyi 1990 s. 30). Onnellisuuden pohja soittotuntitilanteen aikana on keskittymisessä ja asioihin syventymisessä.

4.1 Autoteelinen kokemus eli flow sekä sosiaalinen kontrolli

Flow:n käsite tulee esiin, kun mietitään ideaalia tilannetta ihmisen nykyajassa tapahtuvassa kokemisen ja toimimisen tilassa. Soittotunnilla tämä tarkoittaa innostunutta otetta niin opettajalta kuin oppilaalta. ”Termi autoteelinen tulee kreikan sanoista *auto*, joka tarkoittaa itseä ja *telos*, joka tarkoittaa päämäärää.” (Csikszentmihalyi 1990 s. 107). Toimintaa ei tehdä jonkin tulevan hyödyn tai palkinnon odotuksessa, vaan sen takia, että toiminta itse on jo palkinto (Csikszentmihalyi 1990 s. 107). Tämä on hyvin onnellinen ja vapauttava ajatus ja ihanne, jonka jokainen opettaja tulisi opetukseensa sisällyttää.

Vapaus musiikin tekemisessä ja sen opettamisessa tarkoittaa myös sosiaalisesta kontrollista irtipääsemistä. Csikszentmihalyin mukaan sosiaalinen kontrolli tarkoittaa yhteiskunnasta tulevia, ulkoisia vaatimuksia. Läpikotaisin sosiaalistettu ihminen haluaa vain niitä palkkioita, joita hänen ympärillään olevat ovat päättäneet hänen haluavan. Nämä palkkiot liittyvät yleensä geneettisesti

ohjelmoituihin haluihin. Tällainen ihminen tavoittelee jatkuvasti palkintoa, jonka muut ihmiset ovat määritelleet. (Csikszentmihalyi 1990 s. 40) Tästä irtautumiseen on jokaisen havahduttava, sillä en usko ihmisen voivan tulla onnelliseksi ilman omien elämäänsä kohdistuvien pohdintojen ja arvioiden tekemistä ja niiden takana seisomista. Musiikin tuottaminen voi palvella tätä tarkoitusta, kun se on niin opettajan kuin oppilaan kohdalla sisäisesti merkityksellistä ja siinä hetkessä palkitsevaa toimintaa.

Merkittävin askel itsensä vapauttamisessa sosiaalisesta kontrollista on taito oppia löytämään ne palkkiot, joita kukin hetki tapahtumineen sisältää. Mikäli ihminen oppii iloitsemaan jatkuvan kokemuksen virrasta ja löytämään siitä merkitystä, sosiaalisten kontrollien taakka putoaa hänen harteiltaan automaattisesti. (Csikszentmihalyi 1990 s. 41) Ihminen saa omat psyykkiset voimansa takaisin, kun hän pohjaa toimintaansa tästä onnellisesta vapauden ulottuvuudesta käsin. Tätä opettajan ei välttämättä tarvitse yrittää selittää oppilaalleen, ei ainakaan lapsille. Siksi on tärkeää tiedostaa nämä musiikin tekemisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen syvärakenteet, sillä niiden tutkiminen ja niiden oppiminen tuovat aitoa iloa opettajalle ja luovat pohjaa ammatti-identiteetin kasvuun. Mielestäni ilman tiedostavaa musiikin ammattilaisuuden ihannetta menee niin oppilaan kuin opettajankin aika hukkaan.

YHTEENVETO

Tavoitteeni oli tehdä opinnäytetyöstäni konsertin ja kirjallisen osan suhteen itselleni merkityksellinen. Sellonsoiton opiskelu ja sen ympärillä olevat asiat ovat minulle oikeasti tärkeitä ja siksi koin tarpeelliseksi tehdä kirjallisesta osiosta koko asiaa pohtivan työn. Konsertti Wäinö Aaltosen Museossa konkretisoi instrumentin ja niin musiikillisten kuin kamarimusiikillisten taitojeni hallitsemisen tämän hetkisen tason. Yksittäisen kappaleen soittaminen konserttitilanteessa ei kerro koko totuutta instrumentin hallinnasta, mutta se luo siitä yleiskuvan. Soittamiseen liittyy monia osa-alueita, eikä vähiten konsertissa tapahtuneet ylimääräiset sydämentykytykset, kun huomasin yleisön olevan yli sata henkinen. Konserttiin olen tyytyväinen, mutta en olisi selvinnyt siihen liittyvistä haasteista ilman loistavaa pianistia, Eveliina Kytömäkeä enkä ilman luotettavaa tukijoukkoa.

Kirjallisesta osiosta on haastavaa tehdä kattavaa tiivistystä, joten en ryhdy koko työn referointiin. Merkityksellisyyden kokeminen soiton opiskelussa ja opettamisessa on ensi arvoisen tärkeää. Sellonsoittotaide ei ole helppoa, mutta sen piirissä voi kokea elämää syvästi. Tunteet ahdistuksesta autuuteen kuuluvat tämän alan opiskeluun ja toki elämään yleensä. Siksi tunteet ja niiden pohjalta toimiminen on otettava huomioon niin oppilaan kuin opettajan osalta. Luku tunnepohjaisesta oppimisprosessista nousi näistä edellä mainituista syistä tärkeäksi. Opettajan näkökulmasta käsin on tärkeä ymmärtää, että kaikki tunteet kuuluvat instrumentin opiskelemiseen. Opettajan rooliin kuuluu tunteiden käsitteleminen ja myös esille tuominen soittotunnin aikana, jotta oppilas tuntisi itsensä tarpeeksi vapaaksi heittäytyäkseen hetkeen ja oppiakseen oikeasti.

LÄHTEET

Aalto Yliopisto, ”Täysillä tänä keväänä” Esa Saarinen Filosofia ja systeemiajattelu 2014, 1/7. Viitattu 16.3.2015. <https://www.youtube.com/watch?v=lbdBYnuipAQ>

Mihaly Csikszentmihalyi. 1990. Flow elämän virta – Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu. Tallinna: Rasalas Kustannus

Järvilehto, L. 2014. Hauskan oppimisen vallankumous. Jyväskylä: PS-kustannus

Sellonsoitonopettajien haastattelut, Timo Hanhinen, Erkki Lakesmaa, Richard Markson

Toim. Lotta Uusitalo-Malmivaara. 2014. Positiivisen psykologian voima. Juva: PS-kustannus

Yle Areena, Jorma Uotinen ja Miina Äkkijyrkkä. Viitattu 13.3.2015. <http://areena.yle.fi/radio/2297210>

Tekstit: Miina Äkkijyrkkä ja Jaakko Heinimäki. 2009. Miina Äkkijyrkkä. Kariston kirjapaino. Johnny Kniga Kustannus